

POSUDEK

oponenta na habilitační práci JUDr. Ondřeje Svačka, Ph.D., LL.M., „Mezinárodní trestní soud (2005-2017)“

Předkládaná habilitační práce je zaměřena na problematiku Mezinárodního trestního soudu. Byla publikována jako monografie v nakladatelství C. H. Beck v Praze v roce 2017 (rozsah 277 s.). Přínos práce spočívá zejména v tom, že daná problematika není doposud takto komplexně a aktuálně v české nauce mezinárodního práva zpracována. Jediný komplexní text věnovaný Mezinárodnímu trestnímu soudu byl publikován prof. Pavlem Šturmou v roce 2002, tj. v době vstupu v platnost Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. Některé otázky týkající se Mezinárodního trestního soudu však byly zpracovány v dizertačních pracích. Je možné uvést práci JUDr. Lipovského „Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale, která byla publikována v rámci Univerzity Karlovy, Právnické fakulty v roce 2017. Jiným příkladem může být práce Mgr. Kristýny Urbanové „Princip komplementarity v Římském statutu“ z roku 2018 nebo dizertační práce Mgr. Radky Kryslové „Řízení před mezinárodním trestním soudem“ z roku 2016.

Práce je členěna na dvě části dále rozdělené na jednotlivé kapitoly. Obecným cílem práce je dle autora analýza dosavadní rozhodovací činnosti Mezinárodního trestního soudu (str. 4). Vzhledem k tomu, že práce byla publikována v roce 2017 a přímo v názvu je uvedeno období 2005-2017 je třeba posuzovat analýzu činnosti Mezinárodního trestního soudu v tomto období, sám autor uvádí datum 30. 11. 2017. Dále jsou v každé kapitole sledovány cíle dílčí a snahou je odpovědět na otázky: jaký je rozdíl mezi situací a případem, jakým způsobem je prováděn výběr situací a případů apod. Odpověď na dané otázky je nalézána pomocí analytické metody (str. 5), s tím, že v práci je použita rovněž metoda empirická (str. 7).

V první části práce je obsažen systematický rozbor práva a s tím související rozhodovací činnost Mezinárodního trestního soudu. Nejprve se uchazeč zabývá dosavadní činností Mezinárodního trestního soudu (MTS). Stručně zde vymezuje pojmy situace a případ. Situací rozumí určitý časový a prostorový rámeček, ve kterém údajně došlo nebo dochází ke spáchání zločinů podle mezinárodního práva. Jedná se o situaci v určité zemi nebo části země. Do roku 2017 bylo celkem 11 situací, kterými se MTS zabýval (str. 11). Případ je vymezen jako specifický incident, během něhož došlo ke spáchání jednoho nebo více zločinů

spadajících do působnosti Soudu ze strany jednoho nebo více podezřelých (str. 12). Případů bylo celkem 21. V dané kapitole si uchazeč rovněž klade otázku, zda je MTS soudem pro Afriku, protože 10 z 11 situací se týká Afrického kontinentu, což je předmětem kritiky Africké unie a afrických států. Na str. 31 autor konstatuje, že problém týkající se účasti obviněných na hlavním líčení byl z keňské iniciativy vyřešen ve prospěch dotčených států prostřednictvím novelizace jednacího řádu byla v rozporu se Statutem. Toto své konstatování by měl vysvětlit.

První část habilitační práce dále obsahuje kapitolu o působnosti a přípustnosti, což sám autor označuje za základní stavební kameny. Postupně vymezuje působnost časovou, osobní, místní, působnost věcná. Pokud jde o působnost osobní uchazeč konstatuje, že ani v jedné situaci nebyla působnost založena pouze na státním občanství pachatele, tj. nenastala situace, kdy by došlo ke stíhání zločinů spáchaných na území třetího státu občany smluvní strany. Uchazeč nevyklučuje, že k tomu může dojít, blízko k tomu má situace v Iráku (s.40). Nastala taková situace po roce 2017? V souvislosti s místní působností konstatuje, že jazykovým výkladem čl. 12 odst. 2 písm. a) Římského statutu je možné dospět k závěru, že místní působnost na území smluvní strany není dána, kdy na území smluvní strany nastane pouze následek, jako znak skutkové podstaty zločinů podle mezinárodního práva (s. 42). Je tomu skutečně tak? Daný článek obsahuje formulaci „stát na jehož území došlo k danému jednání“ (the state on the territory of which the conduct in question occurred) Jak interpretovat pojem jednání? Lze uvést názor. M. Lipovského (víše uvedená publikace s. 81), že se „sice rozlišují činy zaměřené na následek a jednání, avšak ŘS (Římský Statut) toto dělení v čl. 30 neobsahuje, a proto je třeba následky pojmout v širokém smyslu ohledně efektu jednání“.

Dále se autor zabývá problematikou přípustnosti případu před MTS, jak sám konstatuje, která úzce souvisí s otázkami působnosti, tj. s výkonem působnosti (str. 48). V souvislosti s přípustností se jedná zejména o pojem komplementarita. Uchazeč uvádí, že poměru národních soudů a MTS by však lépe odpovídal výraz přednost (národních soudů). Při výkladu čl. 17 o komplementaritě autor uvádí, že nečinnost, tj. nepodniknutí žádných vyšetřovacích kroků, na straně státu, do jehož pravomoci vyšetřování a stíhání zločinů spadá, činí případ před MTS automaticky přípustným. Čl. 17, písm. a) stanoví: „vyšetřování nebo stíhání ve věci vede stát, do jehož jurisdikce věc spadá, kromě případů, kdy je tento stát neochoten nebo neschopen skutečně vést vyšetřování nebo stíhání“. Takový postup může být vyjádřením komplementarity nebo subsidiarity, s tím, že nečinnost může být i výrazem neschopnosti?

Následující kapitoly jsou věnovány průběhu řízení a postavení oběti. V kapitole o postavení oběti autor konstatuje, že rozhodnutí v kauze Lubanga představuje milník v historii mezinárodního trestního soudnictví, z toho důvodu, že poprvé byly nastaveny parametry pro budoucí odškodnění obětí zločinů podle mezinárodního práva (s. 90). Dále však konstatuje, že formulované zásady mají na první pohled obecnější směřování, senát však v případě Lubanga zdůraznil, že jsou použitelné pouze pro účely případu Thomase Lubangy (s. 91). Jaký je tedy význam těchto zásad pro odškodňování obětí v obecnosti? Další kapitola je zaměřena na velmi důležitou otázku spolupráce s MTS. Autor poukazuje na rozdíly, zejména pokud jde o možnost vynucovat spolupráci u ad hoc tribunálů zřízených na základě rezolucí Rady bezpečnosti, kdy bylo možné vynucovat spolupráci vůči jakémukoliv státu a pokud jde o spolupráci s MTS. V případě, že věc postoupila MTS Rada bezpečnosti, může Soud také vyrozumět Radu bezpečnosti. Jak však uchazeč dále uvádí byl výsledek donucování nulový. Rada bezpečnosti nevyvodila z nedostatku spolupráce v súdánské situaci prakticky nic (s. 112). Z jakého důvodu? Změnila se v tomto ohledu situace po roce 2017? Za potenciálně nejefektivnější nástroj pro vynucení spolupráce považuje autor institut individuálních protiopatření. Na druhé straně však uvádí, že je otázkou, zda státy budou ochotny přistupovat k protiopatřením i v situacích, které nejsou zcela zřejmým a závažným porušením základních pravidel mezinárodního práva veřejného, reakce mezinárodního společenství tak bude spíše vlažná. Jakým způsobem by podle uchazeče bylo možné zlepšit spolupráci států s MTS?

Druhá část habilitační práce je věnována vybraným institutům práva MTS, které jsou příznačné pro počáteční fázi činnosti Soudu. Autor se postupně zabývá otázkami použitelného práva. Mimo jiné rozebírá otázku postavení soudních rozhodnutí v mezinárodním právu, se zřetelem na praxi ad hoc mezinárodních trestních tribunálů. Konstatuje, že zatímco v mezinárodním právu veřejném platí, že soudní rozhodnutí představují pouze podpůrný pramen práva (čl. 38 odst. 1 písm. d) Statutu Mezinárodního soudního dvora), rozhodovací praxe ad hoc mezinárodních trestních tribunálů vykazuje trend směřující k pojmání soudních rozhodnutí jako pramenů práva, tj. precedentů (str. 121). Své konstatování zmírňuje na str. 123 když konstatuje, že o precedentech lze hovořit pouze v hierarchicky uspořádaných systémech, např. v rámci ICTY. Z čeho autor vychází, lze skutečně mluvit o precedentech? Odlišuje se praxe Mezinárodního trestního soudu od činnosti ad hoc tribunálů? Jaký vliv má v tomto směru *common law* na činnost mezinárodních trestních tribunálů? V dalších kapitolách podrobně rozebírá otázku komplementarity, pozornost věnuje také problematice spolupráce a imunitám. Zde se uchazeč zabývá zajímavým případem al-Bašíra. Konstatuje, že osobní imunity vůči al-Bašírovi zůstávají zachovány, nebyly odstraněny žádným

z relevantních pramenů mezinárodního práva (Statut MTS, obyčejové mezinárodní právo, rezoluce RB 1593 apod.). Jako předpoklad pro stíhání súdánského prezidenta spatřuje autor v tom, že se Súdán výslovně vzdá imunit úřadující hlavy státu nebo za předpokladu, že al-Bašír opustí prezidentský úřad, čímž pozbyde ochrany plynoucí z obyčejového mezinárodního práva. V této souvislosti může vyvstat otázka, jaký význam má pravomoc Rady bezpečnosti podle čl. 13 Statutu. Z výkladu pravomocí Rady bezpečnosti ve vztahu k MTS se dá usuzovat, že v důsledku toho je Súdán v analogickém postavení jako smluvní strany Statutu (str. 184). Uchazeč by se mohl vyjádřit ke svým tvrzením a k tomu jaký je další vývoj daného případu. V další kapitole se autor zamýšlí nad vybranými instituty práva MTS a následuje kapitola o efektivitě MTS. Závěr obsahuje jednotlivé závěry ke kterým uchazeč dospěl.

Pokud je o hodnocení, dá se konstatovat, že autor naplnil cíle své habilitační práce. Práce má logickou strukturu, autor postupuje od obecného vymezení základních pojmů, které se vztahují ke zvolenému tématu. Tyto pojmy analyzuje jak z hlediska rozboru judikatury Mezinárodního trestního soudu i jiných ad hoc trestních tribunálů tak i z hlediska názorů nauky. Ve druhé části se zaměřuje na rozbor vybraných problémů a výzev před Mezinárodním trestním soudem. Jednotlivé kapitoly obsahují průběžné závěry. Téma habilitační práce dokázal uchazeč na vysoké juristické úrovni uchopit a rovněž našel přesvědčivé odpovědi na vzniklé otázky. K činnosti Mezinárodního trestního soudu zaujímá vlastní kritické názory. V práci autor zkoumá i vztah rozhodovací činnosti Mezinárodního trestního soudu k mezinárodní ochraně lidských práv a k mezinárodnímu humanitárnímu právu, čímž práce nabývá komplexnosti a je zasazena do širších souvislostí. Práce vychází z teoretických východisek a své názory a závěry autor dokumentuje citací řady děl autorů a také analýzou případů projednávaných před Mezinárodním trestním soudem a před dalšími mezinárodními trestními tribunály.

Z formálního hlediska je práce napsána srozumitelným, čtivým jazykem. Seznam použitých pramenů obsahuje příslušné primární i sekundární prameny, převážně cizojazyčné, ale cituje i české autory. O práci s literaturou svědčí i na 877 poznámek pod čarou.

Způsob zpracování habilitační práce lze považovat za originální. Závěrem lze konstatovat, že předkládaná habilitační práce splňuje plně požadavky kladené na tyto práce a přináší nové vědecké poznatky (vzhledem k datu jejího publikování) ve smyslu zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a **doporučuji** jí k ústní obhajobě. Při ústní obhajobě

doporučuji, aby se uchazeč zaměřil na otázky obsažené v posudku a vedle toho také vyjádřil zda a jaké nové poznatky přináší činnost Mezinárodního trestního soudu v letech 2017-2020.

V Praze dne 30. 7. 2020

prof. JUDr. Jan Ondřej, CSc., DSc.